

ULOGA PORESKE KONKURENTNOSTI U JAČANJU KONKURENTNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

Ljiljana Maksimović*, Slobomir P Univerzitet, Bijeljina
Ružica Birčaković, Slobomir P Univerzitet, Bijeljina

Sažetak: Konkurentnost zemlje je područje ekonomske teorije, koja analizira činjenice i politike koje oblikuju sposobnost zemlje da stvori i održi sredinu koja stvara veću vrednost za preduzeća i prosperitet za njene stanovnike (Garelli, 2009). Konkurentnost važi za jednu od najznačajnijih tema današnjice pri čemu je njenom značaju, pored tradicionalne uloge da budemo bolji od drugih, doprinela i svetska ekonomska kriza. Jačanje produktivnosti i konkurentnosti mora biti osnovna ideja ekonomske politike. Svetski ekonomski forum već tri decenije sprovodi analizu međunarodne konkurentnosti. Bosna i Hercegovina je 2012. godine zauzela 88. mesto po konkurentnosti privrede. Kao jedan od uzroka ovakve pozicije, navedene su i poreske stope. Polazeći od toga, ovaj rad nastoji da analizira poreske stope i poresko opterećenje porezom na dobit u BiH i da izvrši komparativnu analizu sa zemljama u okruženju, s ciljem da ukaže na ograničen domet poreske politike na jačanje konkurentnosti zemlje.

Ključne reči: analiza konkurentnosti, poreska konkurentnost, ekonomija, poreske stope, porez, konkurentnost.

THE ROLE OF FISCAL COMPETITIVENESS IN STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: A country's competitiveness is the domain of economic theory, which analyzes the facts and policies that shape the country's ability to create and maintain an environment that creates greater value for companies and prosperity for its citizens (Garelli, 2009). Competitiveness has become one of the most important issues of our time. Its significance, in addition to the traditional role of striving to be better than others, has been contributed by the global economic crisis. Enhancing productivity and competitiveness must be the basic idea of economic policy. The World Economic Forum has been conducting an analysis of international competitiveness for three decades. Bosnia and Herzegovina gained the 88th place in economic competitiveness ranking in 2012. The tax rates are seen as one of the reasons for such a position. Starting from this, this paper attempts to analyze the tax rates and the tax burden on income tax in Bosnia and Herzegovina and to perform the comparative analysis with neighboring

---

* ljiljana.jelic@spu.ba

countries in order to point out the limited range of tax policies to strengthen the country's competitiveness.

Key words: *analysis of competition, tax competition, economics, tax rates, tax, competitiveness.*

JEL classification: *E62, E20, H25, H32*

1. UVOD

Pitanje konkurentnosti svake pojedinačne zemlje već godinama zauzima centralno mesto u kreiranju politike rasta i razvoja domaće privrede. Sa prelaskom u novi vek i jačanjem trendova globalizacije, ovo pitanje ima bitno drugačije dimenzije u odnosu na prethodni period. Zemlje u tranziciji, a posebno BiH s obzirom na ratna razaranja privrede, prelaskom na tržišni sistem privređivanja pokušavaju da iskoriste sve potencijale za jačanje svoje konkurentne pozicije. Svetski ekonomski forum je ovu zemlju svrstao na 88. mesto kad je u pitanju globalna konkurentnost. Pored korupcije, političke nestabilnosti i slabog pristupa slobodnim finansijskim sredstvima, kao uzrok niske konkurentnosti navode se i visoke poreske stope. U radu će se, pored definisanja konkurentnosti i kratkog pregleda savremenog koncepta konkurentnosti, analizirati pozicija BiH sa posebnim osvrtom na uticaj visine poreskih stopa i poreskog opterećenja. Cilj nam je da pokažemo da poreska politika nije prepreka, odnosno, nije najvažnija prepreka jačanju konkurentnosti zemlje. Ovakav zaključak je u skladu i sa nalazima Izveštaja o globalnoj konkurentnosti, s obzirom na to da se visini poreskih stopa pridaje najmanji ponder (11,7%) u okviru svih navedenih pokazatelja konkurentnosti, ali i savremenog shvatanja uloge poreske i ukupne fiskalne politike u razvoju makroekonomije.

2. DEFINISANJE KONKURENTNOSTI

Konkurentnost zemlje je područje ekonomske teorije, koja analizira činjenice i politike koje oblikuju sposobnost zemlje da stvori i održi sredinu koja stvara veću vrednost za preduzeća i prosperitet za njene stanovnike (Garelli, 2009).

Tokom istorije smenjivale su se različite teorije konkurentnosti: merkantilistička teorija, teorija apsolutnih prednosti Adama Smita, teorija komparativnih prednosti Davida Rikarda, teorija recipročne tražnje, neoklasična teorija međunarodne trgovine, savremena teorija itd.

U teoriji se pominju pojmovi makro i mikrokonkurentnosti. Makrokonkurentnost je konkurentnost privrede na nivou cele države, a mikrokonkurentnost je konkurentnost na nivou preduzeća.

Dr Milorad Unković na sledeći način definiše pojmove makro i mikrokonkurentnosti: „Makrokonkurentnost predstavlja sposobnost zemlje da nacionalne resurse specijalizuje u pravcu rasta realnog dohotka i standarda stanovništva, te pozitivnog salda tekućeg platnog bilansa, sve na bazi transparentne i efikasne nacionalne makroekonomske politike. Mikrokonkurentnost je sposobnost određene kompanije da učestvuje i pobeđuje u svetskoj ponudi konkurentnog proizvoda ili usluge. Makrokonkurentnost zasniva se na globalnoj efikasnosti nacionalne privrede, fleksibilnosti proizvodnje, načinu upotrebe tehnologije i investicija, produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti proizvodnje. Mikrokonkurentnost zasniva se na sposobnosti preduzeća da pobedi ponudom na određenom međunarodnom tržištu, savlađujući svu važeću konkurenciju.

U teoriji spoljne trgovine se sve više koristi termin integralna konkurentnost, gde borbu na svetskom tržištu vode uspešna preduzeća i njihove banke, a pomaže im njihova efikasno organizovana država.”

Međunarodni institut za razvoj menadžmenta (IMD) navodi „deset zlatnih pravila konkurentnosti”, a to su:

- stvoriti stabilno i predvidljivo pravno okruženje;
- raditi na fleksibilnoj i elastičnoj privrednoj strukturi;
- investirati u tradicionalnu i tehnološku infrastrukturu;
- podsticati privatnu štednju i domaće investicije;
- razvijati agresivnost na svetskom tržištu kao i atraktivnost za strane investicije;
- osigurati transparentnost vlade i administracije;
- održavati ravnotežu između nivoa plata, produktivnosti i poreza;
- sačuvati društvenu strukturu tako da se smanje razlike u platama i ojača „srednja klasa”;
- značajno investirati u obrazovanje, posebno na nivou srednjih škola, i u celoživotno obrazovanje radne snage;
- uspostaviti ravnotežu nacionalne i globalne ekonomije kako bi se osiguralo održivo stvaranje bogatstva, uz održavanje vrednosnog sistema po meri građana.

U savremenim uslovima poslovanja, posebna pažnja se pridaje međunarodnoj konkurentnosti.

Prema OECD, „međunarodna konkurentnost je stanje u kojem zemlja može, u uslovima slobodnog i fer tržišta, proizvesti robu i usluge koji zadovoljavaju zahteve svetskog tržišta, istovremeno održavajući ili povećavajući realni dohodak svojih građana”.

Iako postoje mnogobrojne definicije konkurentnosti, većina ekonomista smatra da će 21. vek, zahvaljujući procesu globalizacije, obeležiti razdoblje globalne ekonomske konkurencije.

U globalnoj ekonomiji, konkurentnost postaje preokupacija svih privreda, razvijenih, nerazvijenih i tranzicionih (Đuričin, 2005, p. 9). Globalizacija više nije neki fenomen ili prolazni trend, nego je proces koji je u velikoj meri uticao na razvoj međunarodne trgovine. Ona je naša realnost koja određuje unutrašnju politiku i međunarodne odnose. Globalni procesi su bremeniti promenama. Da bismo bili kadri da im se prilagodimo i uzmemo ono najbolje iz njih, moramo da imamo konkurentnu privredu.

Konkurentna privreda ima visok bruto domaći proizvod, jaku valutu i iznadprosečan prinos na investiciona ulaganja (Đuričin, 2005, p. 9).

3. KONKURENTNOST BIH PRIVREDE PREMA SVETSKOM EKONOMSKOM FORUMU (WEF)

Svetski ekonomski forum već više od tri decenije analizira produktivni potencijal zemalja širom sveta. Na osnovu njegovih ocena dobijamo uvid u to koji su to najznačajniji faktori koji doprinose konkurentnosti, kao i zašto su neke zemlje uspešnije od drugih. Izveštaj o globalnoj konkurentnosti, koji sačinjava Svetski ekonomski forum, predstavlja najbolju procenu konkurentnosti nacionalne privrede.

Od 2005. godine, Svetski ekonomski forum bazirao je analizu konkurentnosti na Indeksu globalne konkurentnosti, obuhvatnom indeksu koji se bavi i mikro i makroekonomskim temeljima konkurentnosti.

Sve komponente konkurentnosti grupišu se u dvanaest faktora konkurentnosti:

- institucije,
- infrastruktura,
- makroekonomsko okruženje,
- zdravstvo i osnovno obrazovanje,
- visoko obrazovanje i stručna obuka,
- efikasnost tržišta roba,
- efikasnost tržišta rada,
- razvoj finansijskog tržišta,
- tehnološka spremnost,
- veličina tržišta,
- poslovna sofisticiranost i
- inovativnost.

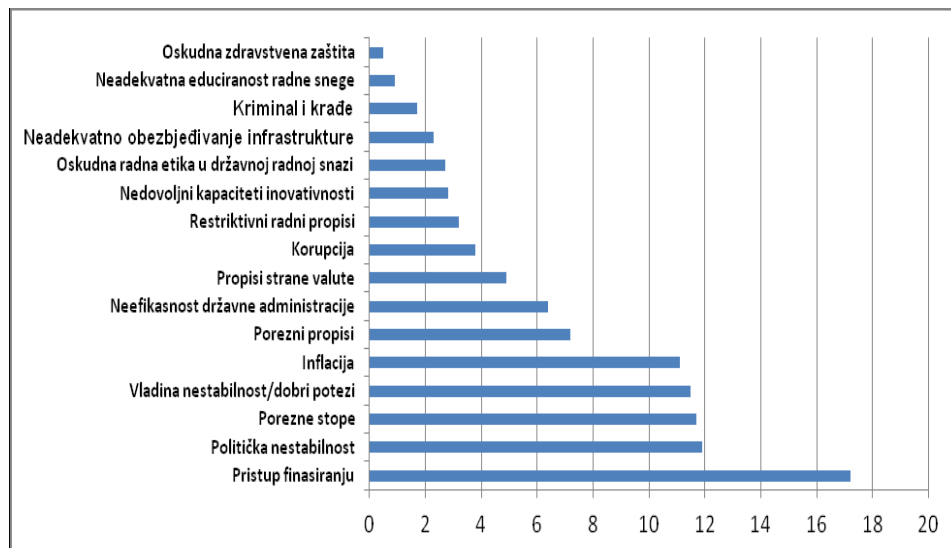
Poslednji izveštaj, koji se odnosi na 2012–2013. godinu, obuhvata rekordan broj od 144 svetske ekonomije. Sadrži detaljan profil svake sa preko 100 indikatora. Među „Top 10” većinom su se našle evropske zemlje, a takva situacija je bila i prethodnih godina, tako da se ovo pokazalo kao praksa. Švajcarska je ponovo zadržala prvo mesto na rang-listi, a među najkonkurentnijim su se našle: Singapur, Švedska, Finska, Danska, Nemačka, Holandija, Norveška, Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija, Japan.

Bosna i Hercegovina je ocenjena sa 3,93 poena od ukupnih 7 čime je zauzela 88. mesto na rang-listi. Ovakva pozicija je za 12 mesta bolja u odnosu na prethodni izveštaj.

Najveći napredak je zabeležen u oblasti institucija i inovativnosti, za razliku od makroekonomske stabilnosti, gde beležimo negativan trend.

Faktori koji najviše ometaju poslovanje u Bosni i Hercegovini i doprinose niskom nivou konkurentnosti su:

- pristup finansijskim sredstvima (17,2%),
- politička nestabilnost (11,9%) i
- poreske stope (11,7%).

Slika 1. Faktori koji najviše ometaju poslovanje u BiH (u %). Preuzeto od: Konkurentnost 2012–2013. Bosna i Hercegovina, Federalni zavod za programiranje razvoja. Preuzeto sa: www.fzzpr.gov.ba/upload/file/Konkurentnost_BiH_2012.pdf.

Na osnovu Slike 1. zaključujemo da moramo olakšati pristup finansiranju, uticati na političku stabilnost, ali pozabaviti se i pitanjem poreskih stopa, poreskih podsticaja i samom procedurom oporezivanja.

4. ZNAČAJ PORESKE POLITIKE PREMA IZVEŠTAJU SVETSKE BANKE

Izveštaj Svetske banke je u određenoj meri specifičan, jer ne uzima u obzir neke faktore koji su bez dileme važni za poslovno okruženje (npr. inflaciju ili carinske stope) već je prevashodno usmeren na proceduralne aspekte, poput plaćanja poreza, obavljanja spoljnotrgovinskih transakcija ili dobijanja građevinskih dozvola (Srpski ekonomski forum, 2010).

Slika 2. Grupisanje faktora regulacije poslovanja. Preuzeto od: Metodologija Svetske banke, na osnovu *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises* (p. 106), Srpski ekonomski forum. Preuzeto sa: www.sef.rs/uporedna_ekonomija/metodologija-svetske-banke.html.

Što se tiče poreske politike, ona je značajna zbog obezbeđivanja adekvatne javne potrošnje, infrastrukture i neophodnih usluga za funkcionisanje jedne ekonomije. *Doing Business*¹ indikatori su ukazali na to da u privredama postoji korelacija između visine poreskih stopa i procenta učešća sive ekonomije. Prema proceni Svetske banke, 60% ekonomija širom sveta su izvršile reforme kako bi poboljšale stanje u poreskoj politici i umanjili problem poslovanja „na crno”. Ne uzima se u obzir samo visina poreza, nego i administrativne procedure, tj. da li postoje teškoće prilikom plaćanja poreza, koliko puta morate otići u poresku upravu, broj sati potrošenih na pripremanje, popunjavanje obrazaca i plaćanje.

Bitno je pomenuti da je BiH zauzela 126. mesto među 185 svetskih ekonomija po lakoći poslovanja. Ona je i dalje najlošije rangirana zemlja u regionu. Na osnovu toga zaključujemo da su poslovno okruženje, zakonska regulativa, administracija, finansijski sektor, poreska politika i drugi indikatori najlošiji u regionu.

¹ Izveštaj Svetske banke, objavljuje se već deset godina zaredom, a ima za cilj rangiranje zemalja po kvalitetu poslovnog okruženja.

Ako uzmemo u obzir indikator poreske politike, tu je učinjen napredak za devet pozicija u odnosu na prethodnu godinu.

Što se tiče poreske politike kao indikatora lakoće poslovanja, prema izveštaju *Doing Business 2013*, poreska politika je zauzela 128. poziciju, dok je 2012. godine zauzimala 137. mesto. U toku godine imamo 44 plaćanja, utrošimo 407 sati godišnje, a ukupne poreske obaveze predstavljaju 24,1% od dobiti.

5. ULOGA PORESKIH PODSTICAJA U KREIRANJU KONKURENTNE PRIVREDE

Bez obzira na to što se već decenijama koriste podsticaji kako bi se privukli investitori, a samim tim uticalo na međunarodnu konkurentnost same zemlje, o njima su u stručnoj javnosti zastupljeni različiti stavovi. Savremena nauka i praksa ima stav da podsticaji nemaju značajan efekat na privlačenje stranih direktnih investicija, nego naprotiv mogu dovesti do toga da dođe do skupih distorzija i čak rezultovati padom konkurentnosti određene zemlje.

U izgradnji konkurentnosti određene zemlje uloga fiskalne politike i fiskalnog sistema je značajna, ali nema presudnu ulogu. Autori smatraju da najefikasnije dejstvo prilikom izgradnje konkurentne strukture određene zemlje ima industrijska i strukturna politika (Šimović, 2006). Međutim, mere fiskalne politike se ne treba da se zanemare, njima je moguće pospešiti konkurentnost određene industrije.

Fiskalni podsticaji koji se najčešće služe sa aspekta izgradnje konkurentnosti uglavnom se odnose na na tri „i”, tj. na privlačenje inovacija, investicija i izvoza (Šimović, 2006). Postoji čitava lepeza različitih fiskalnih podsticaja koji se koriste, međutim, potrebno je naglasiti da oni mogu imati različit efekat na samu izgradnju konkurentnosti određene zemlje. Zato ćemo u nastavku rada pokušati da razmotrimo i razjasnimo nekoliko opštih pitanja vezanih za fiskalne, odnosno poreske podsticaje, kako sa teorijskog tako i sa praktičnog stanovišta.

Kako bismo dobili odgovor na pitanje da li će određeni podsticaj biti efikasan neophodno je prvo razrešiti dilemu, da li su podsticaji posledica diskrecionih mera kreatora fiskalne politike, ili su automatski ugrađeni instrumenti. Opšti stav je da se prioritet daje onim merama koji su automatski ugrađeni u sistem, jer se smatra da oni umanjuju investicionu nesigurnost i smanjuju samo planiranje investicija. Takođe, neophodno je utvrditi da li se određeni podsticaj pruža privremeno ili stalno. Privremeni podsticaji se odnose na ograničeni vremenski period, a njihov značaj se ogleda u činjenici da mogu pozitivno doprineti budućem uspehu određenog preduzeća, posebno u uslovima diskriminacionog odnosa i nesavršenosti tržišta kapitala, prema malim i

noviformiranim preduzećima (Boadway, & Shah, 1995). Pored toga, važno pitanje je da li je podsticaj opšti ili selektivan. Opšti podsticaji su oni koji su namenjeni svim preduzećima, dok se selektivni podsticaji pružaju na osnovu unapred definisanih kriterijuma. Smatra se da selektivni podsticaji mogu još više da doprinesu narušavanju konkurentnosti. I poslednje, ali ništa manje značajno pitanje odnosi se na otvorenost samog tržišta kapitala prema ostatku sveta. Sve zemlje u tranziciji, pa tako i BiH zavise od inostranog kapitala, zbog toga strane investitore zanima kakav će poreski tretman imati preduzeća u koja nameravaju da investiraju svoj kapital.

U okviru fiskalne politike najčešće korišćen instrument prilikom izgradnje konkurentnosti predstavljaju poreski podsticaji, odnosno poreske olakšice. Poreska olakšica je svaki ustupak koji nosilac poreske politike čini u pogledu poreskog obveznika, poreske osnovice, poreskih stopa i iznosa poreza (Popović, 2009). Pošto poreske olakšice sa sobom automatski povlače smanjenje poreskih prihoda u budžetu države, često ih u literaturi srećemo i kao „poreske rashode” (eng. *tax expenditures*).

Po svojim efektima poreski podsticaji, odnosno olakšice slični su direktnim subvencijama iz budžeta. Država podstiče određenog poreskog subjekta lišavajući se dela svog poreskog prihoda, umesto da mu, u obliku određenog javnog rashoda, ustupi novac iz budžeta (Popović, 2009). Važna karakteristika poreskih podsticaja je da su oni manje vidljivi nego direktne subvencije. Neretko se kaže da su poreski izdaci, odnosno olakšice, skriveni oblik javne potrošnje, posebno u državama poput BiH gde se ne podnose konsolidovani računi poreskih rashoda.

U finansijskoj literaturi navodi se dosta argumenata koji opravdavaju uvođenje poreskih podsticaja. Jedan od osnovnih koji idu u prilog poreskim podsticajima je međunarodna konkurentnost države koja ih pruža. Drugi razlog jeste ohrabrivanje ulaganja u sektore gde postoje asimetrične informacije i eksternalije, tj. u one sektore gde tržište ne može da obezbedi efikasnu alokaciju resursa (*high-tech* industriju). Još jedan od argumenata jeste taj da se poreskim stimulisanjem može ostvariti ravnomerniji regionalni razvoj (Arsić, 2008, p. 323).

Međutim, poreski podsticaji imaju i određene nedostatke, poput tih da dodatno komplikuju poreski sistem, dovode do pojave transfernih cena, poreski sistem čini netransparentnim, gubitak poreskih prihoda je obično veći nego što sama olakšica prouzrokuje i brojni drugi. Zbog negativnih iskustava, razvijene zemlje EU i OECD se zalažu za drastično smanjenje poreskih olakšica, ili čak za njihovo ukidanje. U poreskim sistemima zadržavaju se samo olakšice koje se uvode u cilju stimulisanja istraživanja i razvoja (R&D – *research & development*), olakšice za očuvanje životne sredine, te olakšice za

novoosnovana preduzeća (eng. *start-ups*) u cilju podsticanja otvaranja radnih mesta i ekonomskog rasta.

Iako se poreski podsticaji pružaju iz različitih razloga, u našem radu analiziraćemo samo poreske podsticaje koji se odnose na porez na dobit preduzeća.² Ovi podsticaji su najčešće usmereni na investicije, pa se često nazivaju i „investicionim poreskim podsticajima”. Podsticaji u okviru poreza na dobit se uvode s ciljem stimulisanja privrednog rasta, razvoja preduzeća, posebno malih, zapošljavanja radnika, a sve s ciljem jačanja konkurentnosti određene države.

6. PORESKI PODSTICAJI U SISTEMU POREZA NA DOBIT U BIH

Većina zemalja u tranziciji koristi poreske podsticaje i mišljenja su da ekonomska politika treba da obezbedi investiciono atraktivan ekonomski sistem, odnosno odgovarajuću poslovnu klimu za nove investicije, pružajući široku lepezu poreskih podsticaja. Iskustva zemalja u tranziciji ukazuju na njihovu žestoku konkurenciju oko pružanja poreskih podsticaja, a sve u cilju privlačenja investitora na svoju teritoriju. U Hrvatskoj su podsticaji prvo bili definisani kao podsticaji u državnoj imovini, pa poreski podsticaji, zatim carinski podsticaji i na kraju podsticaji za zapošljavanje.

Gledajući ostale zemlje u regionu, i BiH je krenula u primenu mnoštva poreskih podsticaja, no kakvo smo već u radu naveli, mi ćemo se samo bazirati na one koje se pružaju u sistemu poreza na dobit.

Poreski podsticaji kod poreza na dobit mogu imati različite oblike, međutim svi oblici obuhvataju ili snižavanje poreske stope ili sužavanje poreske osnovice. Postoji dosta klasifikacija, a uobičajena klasifikacija poreskih podsticaja kod poreza na dobit je (Šimović, 2008):

- snižena stopa poreza na dobit,
- poreska oslobođenja ili poreski praznici (eng. *tax holiday*) i
- olakšice po osnovu ulaganja (eng. *investment allowances*).

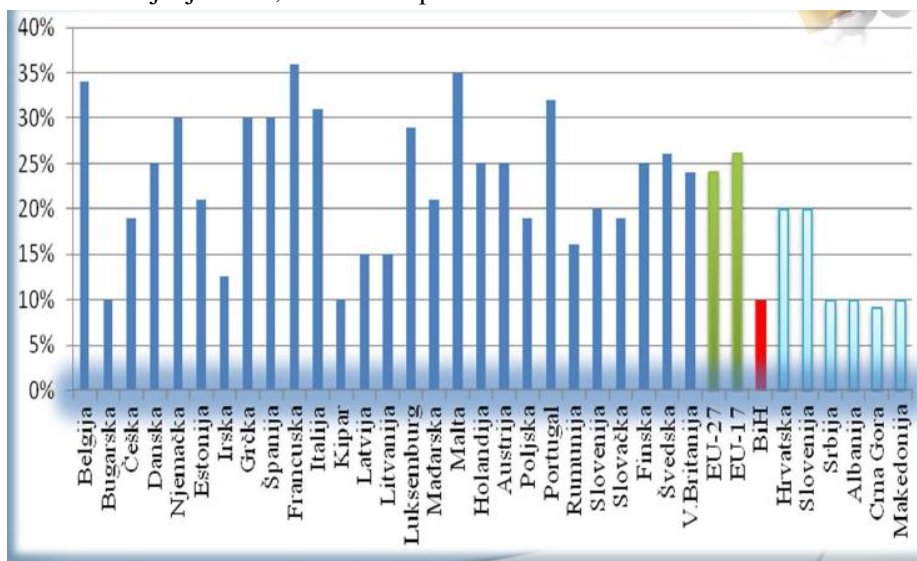
Napominjemo da konačna klasifikacija u okviru jedne države zavisi od zakonske regulative u sistemu poreza na dobit te države. Kako je poreski sistem BiH kompleksan, sistem direktnog oporezivanja, tj. direktni porezi, odnosno porez na dobit u okviru nadležnosti entiteta RS, FBiH i Brčko Distrikta. Shodno toj specifičnosti analiziraćemo poreske podsticaje u sistemu poreza na dobit kako u RS, tako i u FBiH i Brčko Distriktu, kako bi mogli videti stvarne efekte.

---

² Pri tome ne smijemo zanemariti da i drugi stimulansi, pre svega oni koji se odnose na porez na dohodak građana, igraju značajnu ulogu u određivanju poreski konkurentne zemlje.

U periodu od 1998. pa do 2007. godine u FBiH bio je na snazi Zakon o porezu na dobit koji je zamenio Zakon o porezu na dobit privrednih društava 2008. i 2009. godine (Zakon o porezu na dobit FBiH, 2009). U prvoj zakonskoj proceduri stopa poreza na dobit bila je 30%, dok je kasnijim zakonom znatno smanjena na 10%, koliko i trenutno iznosi. Zakonodavstvo u području oporezivanja dobiti u RS, slično kao i u FBiH menjalo se u više navrata. Od 2002. godine se primenjivao Zakon o porezu na dobit sve do 2006.

Krajem 2006. godine zamenio ga je novi Zakon o porezu na dobit koji je stupio na snagu 2007. godine, koji je i danas u primeni, s tim da je 15. juna 2012. godine donesen Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dobit (Zakon o porezu na dobit pravnih lica, 2012). Stopa poreza na dobit je 10%. U Brčko Distriktu u periodu od 2003. godine bio je na snazi Zakon o porezu na dohodak i njegova specifičnost se ogledala u tome što se tim zakonom utvrđivalo oporezivanje dva poreska oblika, i dohotka i dobiti. Taj zakon je 2011. godine zamenjen Zakonom o porezu na dobit, on je i danas na snazi, stopa iznosi 10%, s tim da je 8. avgusta 2012. godine usvojen Zakon o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dobit, ali se stopa nije menjala (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit, 2012). U periodu kada su stope poreza na dobit u RS, FBiH, i BD bile različite u okviru jedinstvenog ekonomskog prostora, dolazilo je do poreske konkurencije unutar same zemlje. Međutim, poresko opterećenje nije bilo toliko značajno da bi dovelo do seljenja firmi, zato što se poreska osnovica različito obračunavala.

Slika 3. Stope poreza na dobit – BiH, zemlje EU i okruženja. Preuzeto od: *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*.

Da li je BiH na osnovu izveštaja konkurentna?

Poreske olakšice u BiH

Tabela 1

Poreska oslobođenja i umanjenje poreske osnovice u sistemu poreza na dobit BiH

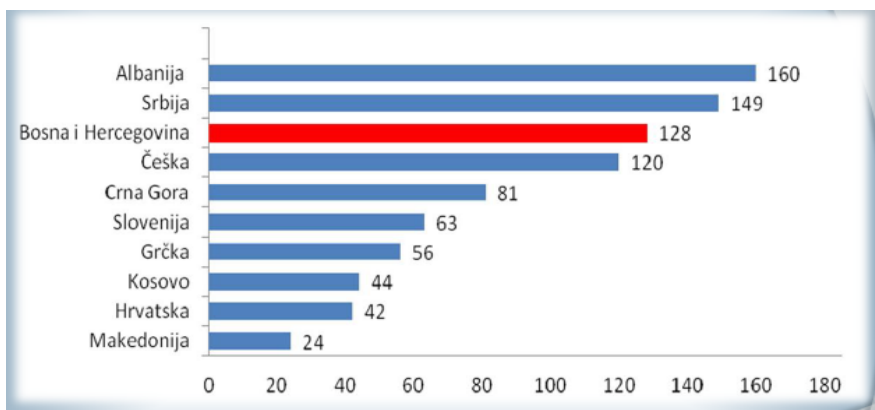
Poreski izdaci	FBiH	RS	BD
Umanjenje por. osnovice			
1.Ubrzana amortizacija	x	x	x
2.Troškovi istraživanja i razvoja	x	x	x
3.Investicije u osnovna sredstva		x	x
Umanjenje por. obaveze			
1.Novoosnovano preduzeće	x		
Oslobođenja			
Zapošljavanje invalid. lica	x	x	
Investicije u proizvodnju	x	x	x
Izvoz	x		

Napomena. Prikaz autora.

U RS, prema najnovijim izmenama Zakona o porezu na dobit uvedene su dve vrste poreskih olakšica, odnosno podsticaja za obveznike koji izvrše ulaganje u proizvodnju i olakšice za one obveznike koji zapošljavaju nove radnike. Ubrzana amortizacija je dozvoljena u oba entiteta i Brčko Distriktu. U FBiH Zakonom o porezu na dobit predviđena su oslobođenja plaćanja poreza za godinu u kojoj je obveznik izvozom ostvario preko 30% ukupno ostvarenog prihoda. Takođe, predviđena su oslobođenja za one obveznike koji od pet uzastopnih godina ulažu u proizvodnju, te za one poreske obveznike koji zapošljavaju više od 50% invalidnih lica. U Brčko Distriktu se predviđaju oslobođenja za one obveznike koji na teritoriji Brčko Distrikta izvrše ulaganje u mašine i opremu, za obveznike koji zaposle nove radnike na neodređeno vreme i za obveznike koji su dobit ostvarili izvozom.

Kao što smo u radu naveli, nominalne poreske stope su 10%, te na Slici 3. možemo uočiti da se u odnosu na posmatrane zemlje poresko opterećenje može okarakterisati kao nisko, naročito u odnosu na prosek EU, koji za 2012. godinu iznosi 22,75%. Ovakav trend je prisutan u tranzicijskim zemljama, te samo Hrvatska i Slovenija imaju veću zakonsku stopu, dok Crna Gora ima nešto nižu, tj. 9%. Veliki broj poreskih podsticaja koji se pružaju u poreskom sistemu BiH, govori nam da se nominalna i efektivna poreska stopa značajno razlikuju, kao i to da se pruža povoljan poreski tretman domaćim licima.

Međutim, sa druge strane, ovako veliki broj poreskih izdataka koji su bili dosta neprecizno definisani zakonskim i podzakonskim aktima, stvarali su dodatno administrativno opterećenje poreskim obveznicima, ali i poreskoj administraciji. Zbog nepostojanja jedinstvenog ekonomskog prostora i nepovoljnog poslovnog okruženja koje karakteriše ekonomski prostor BiH, uvođenje većeg broja poreskih izdataka uz neprecizna i nejasna zakonska rešenja, stvorilo je pravnu nesigurnost. U takvoj situaciji dolazi je do poreske evazije, kako one zakonite tako i nezakonite. Pored ovoga, poresku administraciju u BiH karakteriše činjenica da ona često ima konzervativan pristup, kako u tumačenju zakonskih normi, tako i u njihovoj primeni.

Slika 4. Jednostavnost plaćanja poreza u BiH. Preuzeto od: *Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*.

Zbog složenosti poreskog sistema u BiH veoma je teško vršiti analizu poreskih podsticaja. Poreski podsticaji su značajni, no merenje pravih ekonomskih efekata, kao i efekata koji se reflektuju na konkurentnost BiH, u značajnoj meri je onemogućeno. To je pre svega slučaj zbog činjenice da ne postoji adekvatna statistika kojom bi se obuhvatila analiza, te će u narednom periodu na području ovog istraživanja biti potrebno uključiti i kvantitativnu analizu poreskih podsticaja.

7. ZAKLJUČAK

Za postizanje i održavanje konkurentnosti neophodno je obratiti pažnju na niz faktora koji imaju za cilj poboljšavanje konkurentne pozicije zemlje. Pri ovome treba imati u vidu da konkurentnost zemlje ne vodi samo ekonomskom rastu i prosperitetu, nego i da je bez postojanja nacionalne i međunarodne konkurentnosti nemoguće zauzeti značajnu ulogu na međunarodnoj sceni. Poreska konkurentnost svakako nije najznačajniji faktor ekonomskog rasta i privlačenja investicija, ona je čak u uslovima fiskalnog deficita i globalne krize

sve više shvaćena i kao odraz nelojalne konkurencije. Zemlje OECD već godinama vode borbu sa ofšor centrima i poreskim rajevima svrstavajući ovakvu poresku konkurenciju u područje nelojalnih i nedozvoljenih aktivnosti. Međutim, poreska konkurentnost, ukoliko je u razumnim i dozvoljenim okvirima, svakako doprinosi makrokonkurentnosti zemlje, a predstavlja i odraz njenog poreskog suvereniteta. Bez obzira na to što je WEF naveo poreske stope kao jedan od faktora niske konkurentnosti privrede BiH, iz rada se vidi da poreske stope i poreski podsticaji nemaju toliko bitan značaj. U poređenju sa zemljama u okruženju, nijedan nivo vlasti nema previsoko poresko opterećenje. Ključni uzrok slaboj konkurentnosti treba tražiti u drugim faktorima.

BiH nema visoko poresko opterećenje i insistiranje na njegovom smanjivanju je kontraproduktivno. Poreska rešenja jesu jedan od faktora (ne)konkurentnosti, ali je pogrešno smatrati da će niže poreske stope i veći broj i obim poreskih olakšica povećati globalnu poziciju BiH. Poreska politika nema tu moć, ona se javlja samo kao jedan i to, u poređenju sa ostalim, manje značajan faktor. Poreska politika jačanju konkurentnosti BiH može pružiti samo ograničen doprinos i to kroz dalje pojednostavljivanje administrativnih procedura, tako da budu prilagođene stranim i pogoduju domaćim investitorima, te da budu jednostavne za razumevanje i sprovođenje.

REFERENCE

- Arsić, M. (2008). Poreski podsticaji i ulaganje stranog kapitala. *Finansije*, 63(1–6), 321–336.
- Boadway, R. W., & Shah, A. (1995). Perspectives on the role of investment incentives in developing countries. *Fiscal Incentives for Investment and Innovation*, 31–136.
- Đurićin, D. (2005). Konkurentnost i evropska integracija Srbije. U: *Miločerski ekonomski forum – Konkurentnost i evropski put*. Beograd: Savez ekonomista Srbije; Podgorica: Savez ekonomista Crne Gore.
- Federalni zavod za programiranje razvoja. (2012). *Konkurentnost 2012–2013. Bosna i Hercegovina*. Preuzeto sa: www.fzzpr.gov.ba/upload/file/Konkurentnost_BiH_2012.pdf
- Garelli, S. (2009). The Fundamentals and history of competitiveness. *IMD World competitiveness yearbook 2009*.
- Popović, D. (2009). Poreski podsticaji u sistemu poreza na dobit preduzeća. U: Ilić-Popov G. (ur.), *Pravne osnove poreskog savetovanja*. Beograd: Pravni fakultet.

Srpski ekonomski forum. (2010). *Metodologija Svetske banke*. Preuzeto sa: www.sef.rs/uporedna_ekonomija/metodologija-svetske-banke.html

Šimović, H. (2008). Porezni poticaji za izgradnju konkurentnosti. U: *Seriya članaka u nastajanju*. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.

Šimović, H. (2006). Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. U: *Seriya članaka u nastajanju*. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.

Unković, M. (2009). *Međunarodna ekonomija*. Beograd: Univerzitet Singidunum.

World Bank Group. (2012). *Doing business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*. World Bank Publications.

*** (2009). Zakon o porezu na dobit FBiH, *Službene novine*. Br. 97/07, 14/08, 39/09.

*** (2012). Zakon o porezu na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik RS*. Br. 57/12.

*** (2012). Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit, *Službeni glasnik distrikta BiH*. Br. 57/11, 33/12.

Primljeno: 26.06.2013.

Odobreno: 11.07.2013.